

Ko se je kovala ljudska oblast

Letos med drugim praznujemo tudi 40-letnico prvega zasedanja slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, ki je bilo 19. in 20. februarja leta 1944 v Črnomlju. Glavna slovesnost bo seveda v Črnomlju, delovno pa jo bodo obeležili tudi zbori slovenske skupščine.

Zasedanje SNOS je eden najpomembnejših mejnikov pri graditvi slovenske državnosti v okviru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju in v Črnomlju je postal SNOS najvišji organ oblasti. Njegovi člani so bili izvoljeni na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju in v Črnomlju je postal SNOS najvišji organ oblasti. Njegovi odloki so temelji slovenske državnosti. Med drugimi so tedaj izdali odlok o plačilnih bonih, odlok o narodnem davku, o obvezni obdelavi plodne zemlje, o zaščiti semen, plemenske živine in tako dalje. Pri predsedstvu SNOS so hkrati ustanovili tudi odseke za notranje zadeve, za gospodarstvo, finance, informacije, prehrano, gozdarstvo, sodstvo.

Tedaj smo dobili Slovenci naš prvi parlament in to je bil dogodek, ki je odmeval na vse strani. Kako so to sprejemali borci, kaj je bilo zanje najpomembnejše in kako gledajo na te odloke danes po tolikih letih, o tem smo se pogovarjali z Bogdano Stritar in Brankom Babičem-Vladom, nekdanjima članoma SNOS.

Pokali smo od ponosa

Bogdana Stritar, nekdanja operna pevka, je bila pred štiridesetimi leti članica slovenskega narodnega gledališča in je bila z drugimi umetniki v Črnomlju.

»V Črnomlju je tedaj vladalo nepopisno vzdušje. Zavedali smo se, da se bliža zmaga in kar pokali smo od ponosa, da že ustanavljamo svojo, slovensko vlado. V spominu so mi ostali zlasti ljudje. Delili so z nami zadnji kosček kruha,« se je spominjala umetnica, kajti hrana je bila skopo odmerjena.

Dvorano so okrasili umetniki, zastave so vihrale in vse je bilo na moč slovesno. Igralci so pripravili predstavo Kralj na Betajnovi, v kateri je Bogdana Stritar igrala Kantorjevo ženo. Na glasbenem večeru pa je tudi nastopala s svojima sestrama v tercetu Stritar, medtem ko jih je njen mož spremljal na harmoniko.

»Bilo je prelepo. Skladatelj Kozina je zložil posebej pesem za to priložnost. Recitatorji so recitali pesmi, zbor je zapel partizanske pesmi in dvo-

rana je pela z nami. Tako smo pozabili, da so v daljavi še grmeli topovi, da je zunaj huda zima, da smo bili bolj lačni kot siti in da nas je zeblo,« se je v mislih preselila štirideset let nazaj.

»Z vsem srcem smo verovali v sklepe naše prve vlade. Mene je najbolj prevzelo to, da ne bo več kapitalizma,

da človek ne bo več izkoriščal človeka in da bo vsak dobil toliko, kolikor bo zaslužil. Veliko idealizma smo gojili v sebi in verjeli smo, da bo oblast resnično v rokah ljudstva.«

»Kako ste si predstavljali sedanost?

»Drugače, bolj idealistično. Razočarana sem nad gospodarskim kriminalom, nad krajam, ki so na dnevnem redu. Moti me, da so ljudje izgubili ideale, da nihče več ne dela za skupnost, ampak samo zase. Vse je postalo potrošniško, vse se gleda le skozi dinar. Posebej pa me jezi, da tovarne še vedno ponekod vodijo ljudje brez strokovne izobrazbe, brez znanja. No, po drugi strani pa je naš socializem zelo napredoval in revščine ne poznamo. Kdor hoče delati, lahko lepo živi, to pa je tudi velik dosežek.«

Naša bitka kljub zmagi še traja

»Žrtve niso bile zaman, smo vzklikali na Primorskem, ko smo slišali, da imamo prvi pravcati slovenski parlament in da smo končno dosegli tisto, za kar smo se dolga leta tolkli, namreč to, da smo del Slovenije in Jugoslavije,« je povedal **Branko Babič-Vlado**, tedanji sekretar oblastnega komiteja KPS za slovensko Primorje in namestnik politkomisarja 9. korpusa, ki je bil izvoljen v SNOS, vendar so mu hudi boji in ostra zima preprečili, da bi prispele do Bele krajine. Obrniti se je moral pri Mašunu.

Seveda pa so bili na Primorskem o vsem obveščeni in so že vedeli, kaj bodo sklenili v Črnomlju. Razen tega so bili povezani že z radijskimi in seveda kurirskimi zvezami.

»Nas je navduševal predvsem pomemben sklep o priključitvi Primorske, kar je bila dokončna potrditev vseh poprejšnjih predlogov in želja, saj se je o tem že govorilo na izvršilnem odboru OF septembra 1943 in decembra istega leta na Vogerskem. To je bila za nas dokončna zmaga nad fašizmom, četudi so bili pred nami še težki boji. Nemci so na nas pritiskali z vseh strani, vasi so gorele, borci umirali, a v nas je gorelo upanje na skorajšnjo zmago. Trnovska, Sentviška in Banjska planota so bile osvobojene in bili smo se še z večjo zagnanostjo,« je pripovedoval **Branko Babič-Vlado**, ki si ni mogel kaj, da ne bi zavihtel svoje pero (nekaj časa je bil tudi novinar) in napisal knji-

go »Primorska ni klonila«, izdana lanske leto.

»Česa se najbolj spominjate?

»V skopih stavkih se tega ne da opisati. V daljavi so se slišali mitraljezi, nekje je gorelo, vasi, skozi katere smo šli, pa so plapolale v slovenskih in jugoslovanskih zastavah, vili so se slavoloki z napismi »Hočemo Jugoslavijo!«, ljudje pa so nas na ulicah sprejemali s potico, klobasami in vinom. Človek kar ni mogel verjeti svojim očem in marsikateremu borcu se je utrnila solza. Primorci so dali vse, kar so imeli, toliko so bili srečni, da je italijanskega škornja konec. Hkrati pa so se zavedali, da se bodo bitke še bile.«

»Kako gledate danes na vsa tista dogajanja ob SNOS in njegovih temeljih ljudske oblasti?

»Naše predstave so bile idealistične vizije enakopravnosti, svobode in tudi blagostanja. Vse smo videli v lepih barvah, a smo se kmalu po vojni srečali z življenjem, ki je potolčko marsikatero sanje. Veste, mnogo laže je nekaj porušiti kot novo graditi. Kar zdaj doživljam, je daleč od predstav pred 40 leti. Kasneje smo zanemarili naše ideje, načrte, sanje, pri čemer imam v mislih predvsem resnično ljudsko oblast, demokracijo. Življenje se je oddaljilo od zamisli. Načelo vseh sklepov je samoupravljanje, mi pa smo družbo marsikje, žal, zbirokratizirali in bitka za demokracijo izpred 40 let še traja.«

Ob vsem tem pa je **Branko Babič-Vlado** pripomnil, da se vseeno ne počuti razočaranega, le kritično gleda na dogajanja okrog sebe in želi, da bi bilo saoupravljanje resnično takšno, kakršnega smo deklarirali in bi bilo samo nadaljevanje tistih sklepov, ki so jih bili tako slovesno sprejeli v Črnomlju.

ALBINA ADAMIČ

URESNIČEVANJE PROGRAMA TRETJEGA SAMOPRISPEVKA V LJUBLJANI

Vestni gradbinci, denarja dovolj

V Ljubljani smo uspešno sklenili programa prvega in drugega samoprispevka. Kljub nekaterim nemajhnim težavam uspešno uresničujemo tudi program tretjega. Delegati skupščine samoprispevka III so februarja lani sprejeli program, po katerem naj bi v letu 1983 začeli graditi 26 objektov. Glede na to, da samoupravne interesne skupnosti po zakonu ne morejo prispevati sredstev, je velik dosežek, da v treh novih prizidkih k osnovnim šolam učenci že nabirajo znanje, na enajstih gradbiščih že brnijo stroji, za osem objektov so že določeni izvajalci in cene.

Pri prejšnjih samoprispevkih so včasih letele kritične besede na gradbeno podjetja. Izkušnje tretjega samoprispevka pa kažejo, da tokrat za službo pohvalo. Dipl. inž. **Julijan Znidaršič**, vodja strokovne službe samoprispevka III v okviru Zavoda za izgradnjo Ljubljane, pravi o tem: »Z dosedanjimi izvajalci res nismo imeli nikakršnih težav. Nasprotno, prav vsi so se zelo potrudili tako glede kakovosti del kot tudi rokov, ki so jih pri nekaterih objektih celo skrajševali. Naj omenim SGP Grosuplje, Graditelj Kamnik, Beton Zasavje in Ingrad Celje. Slednje se je z obnovo starega mestnega doma, kjer bo dobilo prostor Mestno lutkovno gledališče, lotilo še posebej zahtevnega dela.

Brez težav žal ne gre

Mitja Kuhar, sekretar skupščine samoprispevka III, je spregovoril o manj vidnem, a zelo pomembnem delu drugih, ki sodelujejo pri uresničevanju programa. Tako delavci Zavoda za izgradnjo Ljubljane TOZD

Inženiring dobro opravljajo sprejete delovne obveznosti, tvornejše in odgovornejše sodelovanje pa bi si želeli s TOZD Urejanje zemljišč in urbanizem. Gre za odkup in pripravo zemljišč ter pripravo lokacijskih smernic, pri čemer se pojavljajo zamude predvsem na območju občine Vič-Rudnik.

»Drug velik problem so pri zagotavljanju zemljišč za objekte, za katere smo se odločili Ljubljanci na referendumu, zasebniški interesi posameznikov, ko gre za odstopanje zemljišč za dovoze, oziroma za funkcionalna zemljišča.

Pri uresničevanju programa zaslužijo pohvalo tudi Zavod za raziskavo materialov in konstrukcij, Centralni zavod za napredek gospodinjstva, velik delež pa so nedvomno prispevali organi in komisije skupnosti samoprispevka III.«

Smotrnost na vsakem koraku

Pri treh že zgrajenih prizidkih k osnovnim šolam se je izkazalo, da

primanjkuje denarja za drobni inventar, učila, osnovno opremo in podobno, enako se bo zgodilo, ko bodo nared prvi vrtci. Sisi imajo čedalje manj sredstev, brez igral, učil in podobno pa objekti sploh ne morejo dobiti uporabnega dovoljenja. Po odloku o samoprispevku III sicer ni predvideno, da bi te stvari financirali iz sredstev samoprispevka, vendar je izvršilni odbor skupščine samoprispevka III predložil, da bi pripravili minimalni program drobnega inventarja,

Na zasedanju, ki je bilo 26. decembra, so delegati skupščine Skupnosti samoprispevka III dobili informacijo o dotoku in porabi sredstev za posamezne objekte v letu 1983. V prvih devetih mesecih lanskega leta smo tako Ljubljanci iz 1,5-odstotne prispevne stopnje združili 493.923.677,10 dinarja ali 84,4 odstotka vsega načrtovanega dotoka sredstev za leto 1983. To hkrati pomeni, da smo zbrali 9,5 odstotka več denarja, kot smo načrtovali, saj so osebni dohodki nominalno naraščali nekoliko hitreje.

igral in učil, ki bi ga financirali iz sredstev samoprispevka. O tem bodo odločali ustrezni organi v mestu. Po oceni gre za 50 milijonov dinarjev (za vse šole in vrtce).

Izvršilni odbor je dal tudi pobudo, da bi v nove zdravstvene domove prenesli iz starih vso uporabno medicinsko in drugo opremo.

Marsikoga zanima, kako potekajo priprave na gradnjo nove porodnišnice, ki je prav tako v programu tretjega samoprispevka. **Franc Pungertar**, predsednik izvršilnega odbora skupščine samoprispevka III, pojasnjuje: »Zavod za izgradnjo Ljubljane je na podlagi sklepa našega izvršilnega odbora imenoval žirijo, ki naj bi izbrala najboljši natečajni elaborat. Med šestimi prispelimi predprojekti za porodnišnico je žirija izbrala dva enakovredna – enega so pripravili delavci Biroja 71 iz Domžal, drugega pa delavci Stavbenika iz Kopra. Do 15. marca bo treba oba izbrana predprojekta dopolniti na podlagi sugestij, ki so jih dali člani žirije in poročevalci za posamezna področja, nato pa bo žirija izbrala najustreznejši projekt. Konec decembra so na Magistratu odprli razstavo vseh šestih prispelih predprojektov za porodnišnico, odprta pa bo mesec dni.«

Minili sta dve leti, odkar Ljubljanci združujemo denar za gradnjo objektov tretjega samoprispevka. V začetku je šlo sicer nekoliko počasi, zdaj pa je moč zatrditi, da je dovolj vzrokov za zadovoljstvo. Uspešno uresničevanje tega samoprispevka gre zagotovo pripisati izkušnjam iz prvih dveh. Skupnost samoprispevka III si prizadeva, da bi čim več objektov zgradili v čim krajšem času. Čas priprav in same gradnje objektov se je v primerjavi s prvim skrajšal, tretjemu samoprispevku pa gre na roko tudi dejstvo, da imajo gradbene organizacije manj dela in jim je veliko do tega, ne le, da ga dobijo, temveč, da ga tudi čimbolj kakovostno opravijo.

T. K. A. V.